

BÀI TẬP

I. ĐỌC

Đọc VB sau và trả lời những câu hỏi bên dưới:

GỬI EM VÀ CON

Lần đầu tiên nghe con trở dạ
 Em quặn lòng nhưng náo nức yêu thương
 Tháng thứ tám mang thai, em mệt
 Da xanh gầy đôi mắt cũng to hơn.

Từ nay trong em có hai trái tim
 Tim của mẹ đập dồn mong đợi
 Trái tim con mong manh êm ái
 Anh đếm thầm trong mỗi đêm sâu.

Ơi người thương sắp tới ngày làm mẹ
 Anh nhìn em như mới gặp lần đầu
 Dẫn yêu nhiều chưa hiểu hết em đâu
 Trong đáy mắt có gì như ánh lửa.

Em nhẹ bước đi nâng niu gìn giữ
 Cắt áo mềm may mũ bé cho con
 Anh quên đi bao nỗi lo buồn
 Nghe con khoẻ ngày thêm đạp mạnh.

Anh mong đợi ngày cha con gặp mặt
 Con thân yêu người bạn nhỏ của cha

Mẹ là cây con là trái là hoa
 Trong gian khổ con là mầm xanh biếc.
 Buổi ra đời thấy trời cao có ngợp
 Con hãy nhìn vào mắt mẹ con ơi
 Đời chông gai vẫn mong con ra đời
 Bài thơ đẹp cha dành cho buổi ấy.
 Mẹ bầm ngón tay mong con lấm đầy
 Cha chờ con càng yêu mẹ của con
 Thay đổi đời cha sinh nở đời con
 Mẹ là bến của mệnh mông biển thẳm
 Mẹ là mái che đời cha mưa nắng
 Con là cánh buồm cha gửi đến mai sau.

1970

(Lưu Quang Vũ, *Gửi em và con*, trích *Lưu Quang Vũ thơ và truyện ngắn*,
 Lưu Khánh Thơ biên soạn, NXB Hội Nhà văn, 1998)

1. Ấn tượng của em sau khi đọc VB *Gửi em và con* là gì? Vì sao em có ấn tượng đó?
2. VB *Gửi em và con* thể hiện những đặc điểm nào của thể loại thơ? Hãy kẻ bảng sau vào vở và ghi vào cột bên phải theo gợi ý:

Đặc điểm	Thể hiện trong VB <i>Gửi em và con</i>
Thơ có hình thức cấu tạo đặc biệt.	Số dòng, số khổ, vần, nhịp của bài thơ?
Thơ là tác phẩm trữ tình, thiên về diễn tả tình cảm, cảm xúc của nhà thơ.	Bài thơ diễn tả tình cảm, cảm xúc gì của nhà thơ?
Ngôn ngữ thơ thường hàm súc, giàu nhạc điệu, hình ảnh.	Ngôn ngữ bài thơ thế nào (tính hàm súc, tính nhạc điệu, hình ảnh)?

Việc miêu tả một vài đặc điểm, tính chất nổi bật của sự vật, hiện tượng,... cùng với việc kể lại ngắn gọn sự việc, câu chuyện,... làm cho bài thơ thêm gợi tả, hấp dẫn và góp phần làm cho việc thể hiện tình cảm, cảm xúc trong thơ thêm sâu sắc, độc đáo.

Gợi ý: Chỉ ra những yếu tố miêu tả và tự sự trong bài thơ và nhận xét tác dụng của chúng?

3. Xác định và nêu tác dụng biểu đạt của các yếu tố miêu tả và tự sự trong hai khổ thơ sau:

*Lần đầu tiên nghe con trở dạ
Em quặn lòng nhưng náo nức yêu thương
Tháng thứ tám mang thai, em mệt
Da xanh gầy đôi mắt cũng to hơn.
...
Em nhẹ bước đi nâng niu gìn giữ
Cắt áo mềm may mũ bé cho con
Anh quên đi bao nỗi lo buồn
Nghe con khoẻ ngày thêm đạp mạnh.*

4. Xác định và nêu tác dụng biểu đạt của biện pháp tu từ được sử dụng trong hai khổ thơ sau:

*Anh mong đợi ngày cha con gặp mặt
Con thân yêu người bạn nhỏ của cha
Mẹ là cây con là trái là hoa
Trong gian khổ con là mầm xanh biếc.
...
Mẹ nắm ngón tay mong con lẫm đẫy
Cha chờ con càng yêu mẹ của con
Thay đổi đời cha sinh nở đời con
Mẹ là bến của mênh mông biển thẳm
Mẹ là mái che đời cha mưa nắng
Con là cánh buồm cha gửi đến mai sau.*

5. Em hãy nhận xét về cách dùng từ ngữ, hình ảnh, biện pháp tu từ trong bài thơ. Theo em, những điều này đã tạo nên nét độc đáo gì cho bài thơ?
6. Qua ngôn ngữ và cách trình bày của bài thơ, em biết được gì về tình cảm, cảm xúc của tác giả?

II. TIẾNG VIỆT

1. Thế nào là từ đồng âm? Em hãy cho ví dụ và giải thích để làm rõ.
2. Thế nào là từ đa nghĩa? Em hãy cho ví dụ và giải thích để làm rõ.
3. Đọc các câu sau:
– *Anh mong đợi ngày cha con gặp mặt₁*
Con thân yêu người bạn nhỏ của cha
– *Rửa tay rửa mặt₂ rồi ăn cơm con nhé.*
  - a. Giải thích nghĩa của từ “*mặt*” trong hai ví dụ trên.
  - b. Nghĩa của từ “*mặt*” ở hai ví dụ trên có liên quan với nhau không?
  - c. Từ “*mặt*” trong hai ví dụ trên là hai từ đồng âm hay một từ đa nghĩa?
4. Đọc câu sau và thực hiện các yêu cầu:
– *Con ngựa đá₁ con ngựa đá₂.*
  - a. Giải thích nghĩa của từ “*đá₁*” và “*đá₂*” trong câu trên.
  - b. Từ “*đá*” trong câu trên là một từ đa nghĩa hay các từ đồng âm? Dựa trên cơ sở nào để em xác định như vậy?
5. Đọc câu đố và thực hiện các yêu cầu sau:
Mồm bò₁, không phải là mồm bò₂ mà lại là mồm bò₃.
Đố là con gì?
  - a. Giải thích nghĩa của các từ “*bò*” trong câu đố trên.
  - b. Theo em, câu đố nói đến con vật nào?
  - c. Dựa vào hiểu biết về hiện tượng đa nghĩa và đồng âm, em hãy chỉ ra điểm thú vị trong câu đố trên.
6. Hãy viết một đoạn văn ngắn nói về tình cảm gia đình, trong đó có sử dụng từ đa nghĩa.

III. VIẾT NGẮN

Từ những ý nghĩa bài thơ *Gửi em và con* đã gợi lên, em hãy viết một đoạn văn ngắn (khoảng 200 chữ) trình bày suy nghĩ của em về tình yêu thương, sự quan tâm giữa những người thân trong gia đình.

IV. VIẾT

1. Một đoạn văn ghi lại cảm xúc về một bài thơ cần đạt những yêu cầu nào?
2. Câu lạc bộ văn học của trường em đang chuẩn bị tổ chức Hội thơ để mọi người thi sáng tác thơ, giới thiệu những bài thơ hay và chia sẻ những cảm xúc của mình về những bài thơ ý nghĩa,... Em hãy viết một đoạn văn ghi lại cảm xúc của mình về một bài thơ em yêu thích để gửi Hội thơ này. Chú ý các yêu cầu về đoạn văn mà em đã trình bày trong câu 1.

V. NÓI VÀ NGHE

1. Để buổi thảo luận về một vấn đề cần có giải pháp thống nhất diễn ra thành công, theo em, nhóm cũng như bản thân mỗi thành viên cần chuẩn bị những gì?
2. Câu lạc bộ văn học của trường em đang chuẩn bị tổ chức Hội thơ. Tuần này, câu lạc bộ sẽ họp để bàn về các tiêu chí đánh giá các bài dự thi, trong đó có bàn về tiêu chí đánh giá một đoạn văn chia sẻ cảm xúc về một bài thơ hay. Em là một thành viên trong câu lạc bộ. Em hãy chuẩn bị để trình bày ý kiến của mình.

HƯỚNG DẪN LÀM BÀI TẬP

I. ĐỌC

1. Em cần nêu ấn tượng của em sau khi đọc bài thơ *Gửi em và con*. Đó có thể là một cảm xúc, một suy nghĩ,... mà bài thơ gợi lên trong em. Em cần giải thích vì sao em có ấn tượng đó bằng cách chỉ ra những từ ngữ, hình ảnh,... đặc biệt làm cho em chú ý, quan tâm, gợi lên trong em cảm xúc đó.

2. Hướng dẫn trình bày các đặc điểm của thể loại thơ thể hiện trong VB *Gửi em và con*.

Đặc điểm của thơ	Thể hiện trong VB <i>Gửi em và con</i>
Thơ có hình thức cấu tạo đặc biệt.	Em cần chỉ ra bài thơ <i>Gửi em và con</i> có mấy dòng, mấy khổ thơ và nhận xét về vần và nhịp của bài thơ (làm cho việc đọc thơ khác gì đọc một bài văn).
Thơ là tác phẩm trữ tình, thiên về diễn tả tình cảm, cảm xúc của nhà thơ.	Bài thơ diễn tả tình cảm, cảm xúc gì của nhà thơ? Tình cảm, cảm xúc ấy biểu hiện cụ thể qua những từ ngữ, hình ảnh nào?
Ngôn ngữ thơ thường hàm súc, giàu nhạc điệu, hình ảnh.	Em cần nhận xét về ngôn ngữ của bài thơ <i>Gửi em và con</i> (có hàm súc không, có giàu nhạc điệu không, có gợi hình ảnh không). Em nên chứng minh ý của mình bằng một vài dẫn chứng cụ thể lấy từ bài thơ.
Việc miêu tả một vài đặc điểm, tính chất nổi bật của sự vật, hiện tượng,... cùng với việc kể lại ngắn gọn sự việc, câu chuyện,... làm cho bài thơ thêm gợi tả, hấp dẫn và góp phần làm cho việc thể hiện tình cảm, cảm xúc trong thơ thêm sâu sắc, độc đáo.	Em cần chỉ ra bài thơ <i>Gửi em và con</i> có sự phối hợp yếu tố miêu tả và tự sự không? Chỉ ra các yếu tố ấy (nếu có) và nhận xét việc phối hợp sử dụng các yếu tố đó mang lại điều gì cho bài thơ.

3. Cách xác định và nêu tác dụng biểu đạt của các yếu tố miêu tả và tự sự trong hai khổ thơ:

*Lần đầu tiên nghe con trở dạ
Em quặn lòng nhưng nào nức yêu thương
Tháng thứ tám mang thai, em mệt
Da xanh gầy đôi mắt cũng to hơn.
...
Em nhẹ bước đi nâng niu gìn giữ
Cắt áo mềm may mũ bé cho con*

Anh quên đi bao nỗi lo buồn

Nghe con khoẻ ngày thêm đạp mạnh.

Yếu tố miêu tả: mô tả một vài đặc điểm, tính chất nổi bật của sự vật, hiện tượng,... Ví dụ: trong hai khổ thơ, tác giả đã miêu tả rõ hình ảnh người mẹ mệt mỏi, da xanh gầy, mắt to nhưng lòng náo nức yêu thương vì thai ngày càng lớn.

Yếu tố tự sự: kể lại ngắn gọn sự việc, câu chuyện,... Ví dụ, trong hai khổ thơ, tác giả đã kể lại sự việc người vợ mang thai với những chi tiết cụ thể như con trở đạp, mẹ mệt và đi lại cẩn thận hơn để giữ an toàn cho thai nhi, mẹ may mắn cho con,...

Tác dụng: làm cho bài thơ giàu hình ảnh, sinh động và góp phần tạo nên nét độc đáo riêng.

4. Cách xác định và nêu tác dụng biểu đạt của biện pháp tu từ đượ sử dụng trong hai khổ thơ:

*Anh mong đợi ngày cha con gặp mặt
Con thân yêu người bạn nhỏ của cha
Mẹ là cây con là trái là hoa
Trong gian khổ con là mầm xanh biếc.*

Chân trời sáng tạo

*Mẹ bầm ngón tay mong con lằm đậy
Cha chờ con càng yêu mẹ của con
Thay đổi đời cha sinh nở đời con
Mẹ là bến của mênh mông biển thẳm
Mẹ là mái che đời cha mưa nắng
Con là cánh buồm cha gửi đến mai sau.*

Biện pháp tu từ: So sánh.

Tác dụng: Những hình ảnh so sánh *mẹ là cây, con là trái, là hoa, ... là mầm xanh biếc* làm tăng sức gợi hình, gợi cảm, giúp người đọc cảm nhận rõ hơn sự gắn bó yêu thương của mẹ và con. Việc so sánh mẹ với *bến của mênh mông biển thẳm*, với *mái che đời cha*, con với *cánh buồm gửi đến mai sau* cũng làm

cho câu thơ thêm phần sinh động, giúp người đọc hiểu thêm được tình cảm của người cha dành cho vợ (yêu thương, tin cậy) và con (hi vọng).

5. Em nêu nhận xét và chứng minh ý của mình bằng một vài dẫn chứng cụ thể lấy từ bài thơ. Chẳng hạn những từ ngữ, hình ảnh: trái, hoa, mầm xanh, bến, biển, mái che, cánh buồm,... và biện pháp tu từ so sánh.

6. Em cần nêu những điều em cảm nhận được về tình cảm, cảm xúc của người viết và chỉ ra những từ ngữ, hình ảnh, cách trình bày cụ thể trong bài thơ khiến em cảm nhận được tình cảm, cảm xúc đó.

II. TIẾNG VIỆT

1. HS tự làm.

2. HS tự làm.

3. a. Giải thích nghĩa của từ “mặt” trong hai ví dụ trên: Em hãy sử dụng từ điển để giải thích nghĩa.

b. Nghĩa của từ “mặt” ở hai ví dụ trên có liên quan với nhau.

c. Từ “mặt” trong hai ví dụ trên là một từ đa nghĩa.

4. a. Giải thích nghĩa của từ “đá”: Em hãy sử dụng từ điển để giải thích nghĩa.

b. “Đá” trong câu trên là hai từ đồng âm vì nghĩa hoàn toàn không liên quan đến nhau.

5. a. Giải thích nghĩa của từ “bò”: Em hãy sử dụng từ điển để giải thích nghĩa.

b. Câu đố nói về con ốc sên.

c. Điềm thú vị trong câu đố trên là tác giả dân gian đã khéo léo khai thác hiện tượng đồng âm. Các từ “bò” trong câu đố trên là hai từ đồng âm khác nghĩa.

6. HS tự làm.

III. VIẾT NGẮN

Từ những ý nghĩa bài thơ đã gợi lên, em có thể viết một đoạn văn ngắn trình bày suy nghĩ của em về tình yêu thương, sự quan tâm giữa những người

thân trong gia đình. Ví dụ như cha mẹ, ông bà, anh chị biểu lộ tình thương em như thế nào. Em cần biểu lộ tình thương của em với cha mẹ, ông bà, anh chị ra sao. Em cũng có thể viết về việc những người thân trong gia đình nên yêu thương nhau thế nào...

IV. VIẾT

1. Em hãy xem lại mục yêu cầu đối với đoạn văn ghi lại cảm xúc về một bài thơ trong bài 7, SGK để xác định những điểm cần chú ý khi chuẩn bị viết đoạn văn.

2. Để viết được đoạn văn ghi lại cảm xúc về một bài thơ, em cần thực hiện các bước sau:

– Chuẩn bị: Em cần đọc kĩ đề bài và xác định đề bài yêu cầu viết về vấn đề gì, độ dài đoạn văn cần viết là bao nhiêu, bài thơ em định viết là bài thơ nào.

– Tìm ý và lập dàn ý: Em cần đọc bài thơ đã chọn và cảm nhận những cảm xúc mà bài thơ mang lại, xác định chủ đề của bài thơ và những từ ngữ, hình ảnh độc đáo, những biện pháp tu từ đã làm nên giá trị cho bài thơ. Từ đó, em lí giải vì sao em có cảm xúc đặc biệt với bài thơ này. Sau khi đã liệt kê nhanh những cụm từ thể hiện các ý trên, em hãy sắp xếp các ý thành 3 phần:

+ Mở đoạn: giới thiệu cảm xúc khái quát về bài thơ.

+ Thân đoạn: trình bày chi tiết cảm xúc của bản thân về bài thơ.

+ Kết đoạn: khẳng định lại cảm xúc về bài thơ và ý nghĩa của bài thơ với bản thân.

– Viết bài: Dựa vào dàn ý trên, em hãy viết thành đoạn văn hoàn chỉnh. Khi viết, em cần chú ý đảm bảo các yêu cầu đối với đoạn văn ghi lại cảm xúc về một bài thơ.

– Xem lại và chỉnh sửa, rút kinh nghiệm:

Sau khi viết thành đoạn văn hoàn chỉnh, em hãy sử dụng *Bảng kiểm đoạn văn ghi lại cảm xúc về một bài thơ* dưới đây để tự kiểm tra, xem xét và điều chỉnh những chi tiết liên quan đến nội dung và cấu trúc đoạn văn.

Các phần của đoạn văn	Nội dung kiểm tra	Đạt/ Chưa đạt
Mở đoạn	Mở đoạn bằng chữ viết hoa lùi vào đầu dòng.	
	Dùng ngôi thứ nhất để ghi lại cảm xúc về bài thơ.	
	Nêu nhan đề, tên tác giả và cảm xúc khái quát về bài thơ.	
Thân đoạn	Trình bày cảm xúc về bài thơ theo một trình tự hợp lí bằng một số câu.	
	Trích một số từ ngữ, hình ảnh gợi cảm xúc trong bài thơ.	
	Sử dụng một số từ ngữ để tạo sự liên kết chặt chẽ giữa các câu.	
Kết đoạn	Khẳng định lại cảm xúc và ý nghĩa của bài thơ với bản thân.	
	Kết đoạn bằng dấu câu dùng để ngắt đoạn.	

V. NÓI VÀ NGHE

1. Em hãy xem lại hướng dẫn trong phần Nói và nghe ở bài *Lắng nghe lịch sử nước mình* trong SGK Ngữ văn 6, tập một để xác định những việc nhóm cũng như bản thân mỗi thành viên phải chuẩn bị để buổi thảo luận về một vấn đề cần có giải pháp thống nhất diễn ra thành công.

2. Để chuẩn bị tốt cho phần trình bày của mình trong buổi họp câu lạc bộ bàn về các tiêu chí đánh giá các bài dự thi trong hội thơ, trong đó có bàn về tiêu chí đánh giá một đoạn văn chia sẻ cảm xúc về một bài thơ hay, em cần:

– Xác định mục đích của buổi thảo luận, thời gian dự kiến dành cho nhóm cũng như cho phần em trình bày ý kiến.

– Chuẩn bị ý kiến bàn về tiêu chí đánh giá một đoạn văn chia sẻ cảm xúc về một bài thơ hay. Em có thể tham khảo đoạn văn em mới viết ở phần Viết và các ý trong bảng kiểm đoạn văn ghi lại cảm xúc về một bài thơ ở trên để chuẩn bị.

– Phác thảo dàn ý bài nói dưới dạng các gạch đầu dòng và các cụm từ ngắn để dễ nhớ.